

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Pohjois-Savon ELY-keskus toteaa, että laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentämisellä on mahdollista toteuttaa hallitusohjelmaan sisältyviä säästötavoitteita, jotka näkyvät valtion taloudessa vuodesta 2027 alkaen. On kuitenkin syytä huomioida, että erityisen haavoittuvassa asemassa olevilla pakolaisilla ei ole ollut mahdollisuutta elää normaalia elämää ennen Suomeen saapumista. Moni heistä on traumatisoitunut sekä luku- ja kirjoitustaidoton maahan saapuessaan. Heille kahden vuoden kotoutumisaika on liian lyhyt.

Riittävän tuen tarjoaminen pakolaisille on eettistä pakolaispolitiikkaa. On hyvä pohtia, mitkä ovat kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisuudet kotoutumisen tukemiseen sen jälkeen, kun laskennallista korvausta ei enää makseta. Iso osa pakolaistaustaisista henkilöistä tarvitsee tukea kotoutumiseen vielä kahden vuoden maassa olon jälkeen. Korvausajan lyhentämisellä voi olla myös vaikutusta kuntien halukkuuteen ottaa vastaan kiintiöpakolaisia ja tarjota kuntapaikkoja haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille. Voisi olla syytä seurata maksuajan lyhentämisen vaikutuksia kuntien ja hyvinvointialueiden talouteen sekä halukkuuteen vastaanottaa pakolaisia.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

Tällä pykälällä halutaan lisätä kunnille ja työvoimaviranomaiselle mahdollisuus periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta maksu tulkkauksekustannuksesta, jos asiakas jättää saapumatta tietyille varatuille ajoille eikä peruuta niitä ennakoon. Muutoksen tavoitteena on lisätä maahanmuuttaneen omatoimisuutta ja omaa vastuuta omasta kotoutumisestaan. Säästövaikutukset tällä muutoksella ovat kuitenkin hyvin vähäiset, sillä hallinnollinen työ ja kulut lisääntyvät.

Alueen TE-toimiston näkökulmasta TE-toimistojen käyttämättä jääneet tulkkaukset liittyvät usein harvinaisiin kieliin, jolloin kustannuksia ei voida pitää merkittävänä. Viranomaiset ovat kehittäneet vuosien saatossa tavan, kuinka hyödyntää vapautuvat tulkkaukset muuhun asiakastyöhön.

Esitykseen liitetty ohjausvaikutus toteutuu jo nyt, sillä työnhaku päättyy, jos asiakas jättää toistuvasti tulematta sovituille ajoille.

Mikäli tulkkauskuukauskustannuksia aletaan periä, on tärkeää luoda valtakunnalliset käytännöt tapauskohtaiseen harkintaan. Asiakkaalle tulee myös antaa mahdollisuus oman vastineensa antamiseen. On kuitenkin syytä harkita, kuinka paljon tämä lisää hallinnollista työtä sekä mahdollista epätasa-arvoista kohtelua eri kieliryhmien välillä. On tärkeää, että viranomaisten asiakasviestintä on yhdenmukaista, saavutettavaa ja selkokielistä. Lisäksi tulee huomioida erilaiset asiakasryhmät kuten omalla äidinkielellään luku- ja kirjoitustaidottomat.

Kyseisten tulkkauspalvelujen piirissä oleva asiakasmäärä on suhteellisen pieni, joten riittääkö mahdolliset perittävät maksut kattamaan perimisestä aiheutuvan hallinnollisen työn. Tätä olisi syytä arvioida. Asiakkaiden yhdenvertainen asema eri kieliryhmien välillä ei toteudu, jos osalta asiakkaista aletaan periä maksuja käyttämättömistä ajoista.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Lakiesityksessä esitetään kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajan laskemista 25 vuodesta 23 vuoteen. Kyseessä on erityisen haavoittuvassa asemassa oleva kohderyhmä. Muutoksen taloudellinen säästö tulisi olemaan valtiolle pieni, mutta sillä olisi suuri vaikutus nuorten kotoutumiseen ja itsenäisessä elämässä pärjäämiseen. Suurin osa yksin alaikäisinä tulleista on Suomeen saapuessaan 16-17 -vuotiaita ja heidän kohdallaan tukiaika päättyisi juuri kriittisesti silloin, kun he tarvitsevat tukea koulutukseen ja työllistymiseen.

Aikuistumisen tuki on omiaan ennaltaehkäisemään radikalisoitumista ja jengirikollisuutta. Aikuistumisen tukea tarjotaan tarveperustaisesti eli jos ikärajaa lasketaan, tuen tarvitsijat siirtyvät aikuissosiaalityön piiriin tai voivat jopa tippua palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Aikuistumisen tuen ikäraja nostettiin 25 vuoteen vuonna 2021. Tuolloin nähtiin tarpeelliseksi jatkaa tukiaikaa, jotta nuoret eivät syrjäytyisi ja ehtisivät hankkia koulutuksen tai työn. Näin heillä on paremmat edellytykset itsenäiseen elämään tuen päättyessä.

Muutoksella olisi eri ELY-keskuksille erisuuruinen työllistävä vaikutus, riippuen alueella olevien alaikäisinä yksin tulleiden, ryhmä- ja perheryhmäkotien määrästä. Muutos olisi kuitenkin jokaiselle ELY-keskukselle työllistävä, sillä kaikki voimassa olevat aikuistumisen tuen erityiskustannuskorvauspäätökset jouduttaisiin käymään läpi ja isoon osaan niistä tulisi tehdä päivitys lakimuutoksen myötä. Mikäli lakimuutos toteutuu, esitämme ELY-keskuksille määräraikaista lisäresurssia, jotta voimassa olevat erityiskustannuspäätökset saadaan lain mukaisiksi.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Tämän pykälän muutoksella halutaan siirtää osa kuntien tehtävistä hyvinvointialueille. Muutoksen taloudellinen kokonaisvaikutus jää negatiiviseksi, sillä pykälämuutoksella ei ole tarkoitus vähentää pakolaisten vastaanottoon liittyviä tehtäviä. Henkilöstöresurssi ja osaaminen alkuvaiheen tehtävistä

on jätetty kuntiin, kun hyvinvointialueet perustettiin. Jos tämä muutos tehdään, tulee arvioida myös laskennallisen korvauksen suhdetta kunnan ja hyvinvointialueen välillä uudelleen.

On hyvä pohtia, kannattako hyvinvointialueita kuormittaa tässä vaiheessa uusilla tehtävillä. Koska muutoksesta ei aiheudu taloudellista hyötyä valtiolle, emme näe kokonaisuuden kannalta järkeväksi tehdä tätä muutosta. Muutoksella olisi lisäksi työllistävä vaikutus ELY-keskuksille ohjauksen ja neuvonnan näkökulmasta. Mielestämme pakolaisten vastaanoton alkuvaiheenpalvelut eivät ole rinnasteisia sosiaalihuoltolaissa kuvattuun sosiaalihuollon tarpeeseen, vaan kyseessä on yleinen, alkuvaiheen tuki.

Muut huomiot

-

Blomberg Jan
Pohjois-Savon ELY

Heimonen Salla
Pohjois-Savon ELY